

Asia: VN/547/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijalle mielestänne tarvetta?

Naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ihmisoikeusloukkaus ja naisiin sukupuolen perusteella kohdistuva syrjinnän muoto. Suomen ratifioima Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, eli nk. Istanbulin sopimus, velvoittaa sopimusvaltiot asettamaan kansallisen toimielimen toimeenpanemaan sopimuksen 10 artiklan velvoitteet. Näitä ovat muun muassa naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan seuranta ja arviointi.

Suomi on saanut vuosien varrella useita huomautuksia kansainvälisiltä valvontaelimiltä (kuten YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta valvovalta CEDAW-komitealta ja yllä mainittua Istanbulin sopimusta valvovalta GREVIO-komitealta) naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten kansallisten toimien riittämättömydestä.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan on kirjattu useita toimia naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. Niitä ovat muun muassa Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman laatiminen (julkaistiin vuonna 2020) sekä tässä lausunnossa käsiteltävä itsenäisen ja riippumattoman naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä.

Ihmisoikeusliitto pitää erittäin tärkeänä, että Suomi vahvistaa naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista kansallista työtä ja seurantaa perustamalla itsenäisen ja riippumattoman raportoijan tehtävän.

Onko teillä huomioita koskien naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtäviä?

Ihmisoikeuksien turvaamisen institutionaalisten rakenteiden luominen on aina tehtävä harkiten. Tämä vaatii selkeästi määriteltyjä, ihmisoikeuksien edistämiseen – tässä tapauksessa naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen - liittyviä tavoitteita. Käytännössä tämä edellyttää sisällöllistä pohdintaa siitä, mihin sijoitettuna naisiin kohdistuvan väkivallan raportoija saa parhaat mahdollisuudet tehtävän vaikutukselliseen suorittamiseen. Lisäksi tulee pohtia ihmisoikeuskentän toimijoiden kokonaisuutta Suomessa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijalla ei ole Ihmisoikeusliiton näkemyksen mukaan täysin luontevaa ja itsestään selvää sijoituspaikkaa.

Esitysluonnoksessa todetaan, että ”tavoitteena on antaa naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä olemassa olevalle, hallinnosta itsenäiselle ja riippumattomalle toimijalle. Tavoitteena on, että naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävän hallinnollinen järjestely olisi linjassa kansallisen ihmiskaupparaportoijan tehtävien järjestämisen kanssa” (s. 13). Esitysluonnoksesta ei käy ilmi, miksi sijoittamispaikkaa pohdittaessa on lähdetty liikkeelle olemassa olevista rakenteista eikä ihmisoikeuksien toteutumisesta. Ihmisoikeusliitto katsoo, että tehtävän sijoituspaikkaa tulisi vielä harkita perusteellisesti.

Raportoijan tehtävä on naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyden ja moninaisuuden sekä raportoijan laajan tehtävänkuvan vuoksi erittäin haasteellinen yhden henkilön hoidettavaksi, olkoonkin, että hän olisi osa isompaa organisaatiota. Tehtävän hoitamiselle tuleekin taata riittävät henkilö- ja muut resurssit. Käytännössä tehtävän hoitaminen vaikuttavalla tavalla, kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot ja kohderyhmät huomioiden, edellyttää vähintään kahta kokopäiväistä asiantuntijaa. Tämän lisäksi resursseja tulee varata hallinnolle.

Sijoituspaikasta riippumatta on hyvin tärkeää, että raportoija on jatkuvassa ja tiiviissä yhteydessä paitsi erilaisiin viranomaisiin ja tutkimusta tekeviin tahoihin, myös kolmannen sektorin toimijoihin, joilla on Suomessa merkittävä rooli naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyssä, torjumisessa ja väkivaltaa kokeneiden palveluissa.

Sukupuoli on ymmärrettävä tehtävässä, muun muassa tasa-arvolaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioiden, ei-binääriseksi ja ihmisen itsemäärittelyyn perustuvaksi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen raportoijan tehtävä on määriteltävä niin, että on selvää, että se kattaa kaikki naiset, mukaan lukien sukupuolivähemmistöihin kuuluvat naiset. Tämän tehokas toteutuminen edellyttää raportoijalta sukupuolen moninaisuuteen liittyvää asiantuntemusta.

Esitysluonnoksessa todetaan, että ”raportoija voisi tutkia myös risteäviä kysymyksiä, kuten esimerkiksi vammaisten naisten, maahanmuuttajanaisten ja kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvien naisten kokemaa väkivaltaa” (s. 14). Ihmisoikeusliitto katsoo kuitenkin, että raportoijan tehtäviin tulee kirjata eksplisiittisesti, että työssä huomioidaan risteävät kysymykset, kuten erilaisiin ryhmiin kuuluvien naisten kohtaaman väkivallan ja tuen tarpeiden erityispiirteet. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vammaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, rodullistetut, maahanmuuttajataustaiset, alkuperäiskansa saamelaiset ja romanit.

Kaikkien näiden ryhmien kokeman väkivallan ja sen uhan sekä tuen tarpeiden erityispiirteiden ymmärtämiseksi raportojalla tulee olla riittävän monipuolinen asiantuntemus, jotta hän pystyy arvioimaan viranomaispalvelujen kattavuutta ja laatua sekä lainsäädännön riittävyttä.

Esityksen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan raportojana tehtävän hoitamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei olisi oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja. Ovatko esitetyt tiedonsaantioikeudet mielestänne riittäviä?

Jos katsotte, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla oikeus saada myös salassa pidettäviä tietoja raportojan tehtävän hoitamiseksi, mitä tietoja ja miltä viranomaiselta tai muulta taholta yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi mielestänne saada? Entä mihin tarkoitukseen salassa pidettäviä tietoja tarvittaisiin?

Naisiin kohdistuvan väkivallan raportojan tehtävään ei sisälly yksittäisten henkilöiden kokemaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvien yhteydenottojen käsittely. Siitä huolimatta, jotta raportoiija voisi tehokkaasti valvoa viranomaistoimia naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi sekä uhrien oikeusturvan toteutumista, laajempi tiedonsaantioikeus voi olla tarpeen. Riittävä tiedonsaantioikeus on huomioitava myös siinä tapauksessa, että raportojan tehtävä sijoitetaan muun viranomaisen kuin yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteyteen.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

-

Latvala Johanna
Ihmisoikeusliitto